

Teksty źródłowe

20 stycznia 1942, Berlin – Wannsee

Protokół konferencji, odbytej w Głównym Urzędzie bezpieczeństwa Rzeszy, poświęconej omówieniu planu zagłady Żydów w Europie.

Tajna sprawa państwowa

Protokół narady

I. W naradzie dotyczącej ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej, odbytej dnia 20 stycznia 1942 r. w Berlinie, Am Grossen Wannsee nr 56-58 wzięli udział:

Gauleiter dr Meyer oraz Reichsamtsleiter dr Leibbrandt	Ministerstwo Rzeszy dla okupowanych obszarów wschodnich
Sekretarz stanu dr Stuckart	Ministerstwo spraw wewnętrznych Rzeszy
Sekretarz stanu Neumann	Pełnomocnik do spraw planu czteroletniego
Sekretarz stanu dr Freissler	Ministerstwo Sprawiedliwości Rzeszy
Sekretarz stanu dr Bühler	Urząd Generalnego Gubernatora
Podsekretarz stanu Luther	Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Oberführer SS Klopfer	Kancelaria Partii
Dyrektor ministerialny Kritzinger	Kancelaria Rzeszy
Gruppenführer SS Hoffmann	Główny Urząd do Spraw Rasowych i Osiedleńczych
Gruppenführer SS Müller	Główny Urząd Bezpieczeństwa Rzeszy
Obersturmbannführer SS Eichmann	
Oberführer SS dr Schoengarth, dowódca Policji Bezpieczeństwa i SD w Generalnym Gubernatorstwie	Policja Bezpieczeństwa i SD
Sturmbannführer SS dr Lange, komendant Policji Bezpieczeństwa i SD na generalny okręg Łotwa, jako zastępca dowódcy Policji Bezpieczeństwa i SD na Komisariat Rzeszy Ostland	Policja Bezpieczeństwa i SD

II. Szef Policji Bezpieczeństwa i SD obergruppenführer SS Heydrich oznajmił na wstępie, że marszałek Rzeszy udzielił mu pełnomocnictw odnośnie poczynienia przygotowań do ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej w Europie i zaznaczył, że zwołano tę konferencję w celu wyjaśnienia podstawowych problemów. Wyrażone przez marszałka Rzeszy życzenie przesłania mu zarysu obejmującego organizacyjne, rzeczowe i materialne sprawy związane z ostatecznym rozwiązaniem kwestii żydowskiej w Europie, wymaga uprzedniej wspólnej narady wszystkich zainteresowanych instytucji centralnych w celu uzgodnienia linii działania.

Teksty źródłowe

Kierownictwo przy opracowywaniu ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej, należy centralnie do reichsführera SS i szefa niemieckiej policji (szefa Policji Bezpieczeństwa i SD) bez względu na granice geograficzne.

Szef policji Bezpieczeństwa i SD złożył następnie krótką relację o walce prowadzonej dotychczas z tym przeciwnikiem. najistotniejszymi momentami w niej są:

- a) wyparcie Żydów z poszczególnych dziedzin życia niemieckiego narodu,
- b) wyparcie Żydów z przestrzeni życiowej niemieckiego narodu.

W przebiegu realizacji tych dążeń rozpoczęto wzmocnioną i planową akcją przyspieszającą emigrację Żydów z terenów Rzeszy - co stanowiło jedynie możliwe rozwiązanie tymczasowe. Na podstawie zarządzenia marszałka Rzeszy utworzono w styczniu 1939 r. centralny urząd państwowy do spraw żydowskiej emigracji, którego kierownictwo powierzono szefowi Policji Bezpieczeństwa i SD.

Głównym zadaniem tego urzędu było:

- a) podjąć wszelkie kroki celem przygotowania intensywniejszej emigracji Żydów,
- b) kierować falą emigracyjną,
- c) w poszczególnych przypadkach przyspieszać akcję emigracyjną.

Celem tych zadań było oczyszczenie w legalny sposób niemieckiej przestrzeni życiowej z Żydów.

Wszystkie instancje zdawały sobie sprawę z minusów, wynikających z takiego forsowania emigracji. Trzeba było jednakże z góry zgodzić się na nie ze względu na brak innych dróg wiodących do rozwiązania. [...]

III. Po uprzedniej akceptacji przez führera zastąpiono obecnie emigrację ewakuacją na Wschód, stanowiącą dalszą możliwość rozwiązania problemu.

Akcję tę należy jednakże uważać jedynie za tymczasową chociaż w trakcie jej realizacji gromadzi się owo praktyczne doświadczenie, które ma ogromne znaczenie w związku ze zbliżającym się ostatecznym rozwiązaniem kwestii żydowskiej.

W przebiegu realizacji ostatecznego rozwiązania europejskiej kwestii żydowskiej zostanie wziętych pod uwagę 11 milionów Żydów, która to liczba rozdziela się następująco na poszczególne kraje:

KRAJ	LICZBA
A. Rzesza	131.800
Marchia Wschodnia	43.700
Terytoria wschodnie	420.000
Generalne Gubernatorstwo	2.284.000
Białystok	400.000
Protektorat Czech i Moraw	74.200
Estonia (wolna od Żydów)	
Łotwa	3.500
Litwa	34.000
Belgia	43.000
Dania	5.600
Francja	
okupowane terytoria	165.000
nieokupowane terytoria	700.000
Grecja	69.600
Holandia	160.800
Norwegia	1.300

Teksty źródłowe

B. Bułgaria	48.000
Anglia	330.000
Finlandia	2.300
Irlandia	4.000
Włochy z Sardynią włą.	58.000
Albania	200
Kroacja	40.000
Portugalia	3.000
Rumunia z Besarabią włą.	342.000
Szwecja	8.000
Szwajcaria	18.000
Serbia	10.000
Słowacja	88.000
Hiszpania	6.000
Turcja (część europejska)	55.500
Węgry	742.800
ZSRR	5.000.000
Ukraina - 2.994.684	
Białoruś (z wyłącz. Białegostoku - 446.484	
Razem ponad	11.000.000

[...] W przebiegu realizacji ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej należy użyć Żydów do pracy na Wschodzie pod odpowiednim kierownictwem i w odpowiedni sposób. Ujęci w duże kolumny robocze z uwzględnieniem separacji obu płci, zostaną zdolni do pracy Żydzi skierowani na te terytoria w celu budowy dróg; przez naturalną eliminację odpadnie przy tym oczywiście duża ich część.

Pozostałych należy poddać odpowiedniemu traktowaniu, gdyż będzie to bezsprzecznie najbardziej odporna część, wyselekcjonowana na naturalnej drodze; w razie uwolnienia należałoby ją uważać za zalążek nowej żydowskiej odbudowy (czego nas uczy historia).

W trakcie praktycznej realizacji ostatecznego rozwiązania zostanie Europa przeszukana z Zachodu na Wschód. Przede wszystkim należy dokonać tego na terytoriach Rzeszy z protektoratem Czech i Moraw włącznie - chociażby ze względu na kwestię mieszkaniową i inne konieczności społeczno-polityczne.

Ewakuowani Żydzi będą stopniowo umieszczani w tzw. gettach przejściowych, skąd w dalszym ciągu przetransportuje się ich na Wschód.

Ważnym założeniem przy przeprowadzaniu ewakuacji w ogóle jest - według dalszych słów obergruppenführera SS Heydricha - dokładne ustalenie wchodzącego w grę kręgu osób.

Żydzi w wieku ponad 65 lat nie mają być ewakuowani, lecz przetransportowani do getta dla starców, na które przewidziany jest Teresin.

Obok tych roczników - a w Rzeszy i w marchii Wschodniej około 30% z pośród 280.000 Żydów zamieszkałych tam w dniu 31 X 1941 r. liczy ponad 65 lat - zostaną umieszczeni w żydowskich gettach dla starców ciężko poszkodowani żydowscy inwalidzi wojenni oraz Żydzi odznaczeni orderami wojennymi (Żelazny Krzyż I kl.). Tego rodzaju należyte rozwiązanie pozwoli uniknąć za jednym zamachem licznych interwencji.

Rozpoczęcie się poszczególnych akcji ewakuacyjnych będzie w dużym stopniu uzależnione od rozwoju sytuacji wojennej. Co się tyczy rozpracowania sprawy ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej na okupowanych przez nas i znajdujących się w naszej strefie wpływów

Teksty źródłowe

terytoriach europejskich wysunięto projekt, aby odnośni fachowcy Ministerstwa Spraw Zagranicznych odbyli naradę z odnośnym referentem Policji Bezpieczeństwa i SD. [...]

IV. [...] Sekretarz stanu Neumann oświadczył odnośnie zagadnienia wpływu ewakuacji Żydów na życie gospodarcze, że Żydzi zatrudnieni w zakładach ważnych z punktu widzenia produkcji wojennej nie mogą być ewakuowani, dopóki nie ma dla nich zastępstwa.

[...]

Sekretarz stanu dr Bühler stwierdził, że Generalne Gubernatorstwo byłoby zadowolone, gdyby od niego rozpoczęto rozwiązywanie tego problemu, gdyż tutaj problem transportu nie jest skomplikowany i względnie zatrudnienie nie hamowałoby przebiegu tej akcji. Należałoby usunąć Żydów z terytorium Generalnego Gubernatorstwa jak najszybciej, bo właśnie tutaj Żyd stanowi duże niebezpieczeństwo jako nosiciel epidemii i poza tym wywołuje stałe zaburzenia w gospodarczej strukturze kraju z powodu ciągłego uprawiania pokątnego handlu. Zresztą wśród 2,5 miliona Żydów wchodzących w rachubę, większość jest niezdolna do pracy.

Sekretarz stanu dr Bühler stwierdził w dalszym ciągu, że kierownictwo przy opracowywaniu rozwiązania kwestii żydowskiej w Generalnym Gubernatorstwie należy do szefa Policji Bezpieczeństwa i SD. [Bühler] miałby tylko jedną prośbę - by kwestia żydowska na tym terytorium została jak najszybciej rozwiązana.

Na zakończenie omówiono różnego rodzaju możliwe drogi wiodące do rozwiązania, przy czym zarówno gauleiter dr Meyer jak i sekretarz stanu dr Bühler byli zdania, aby w toku realizacji ostatecznego rozwiązania dokonywać od razu na odnośnych terytoriach samodzielnie pewnych przygotowań, starając się jednakże o niewywoływanie zaniepokojenia wśród ludności.

Konferencję zakończył szef Policji Bezpieczeństwa i SD zwracając się do uczestników narady z prośbą, aby okazywali mu odpowiednią pomoc w jego pracach nad rozwiązaniem problemu.

Eksterminacja Żydów na ziemiach polskich w okresie okupacji hitlerowskiej. Zbiór dokumentów, zebrali i opracowali T. Berenstein, A. Eisenbach, A. Rutkowski, Warszawa 1957, s. 273 - 276